

УДК 334.788:332.1

DOI: 10.32342/2074-5354-2018-2-49-5

Г.А. РИЖКОВА,
кандидат економічних наук, доцент
Університету імені Альфреда Нобеля (м. Дніпро)

ПРО ПІДВИЩЕННЯ РОЛІ ТОРГОВО-ПРОМИСЛОВОЇ ПАЛАТИ У РОЗВИТКУ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ

Розкрито роль торгово-промислової палати у розвитку експортного потенціалу регіону. Визначено напрями практичної допомоги підприємцям у здійсненні торговельно-економічних угод на внутрішньому і зовнішньому ринках. Розглянуто шляхи сприяння збільшенню експорту українських товарів та нарощуванню експортного потенціалу регіону.

Ключові слова: торгово-промислова палата, експортний потенціал, зовнішня торгівля, підприємництво, промисловість.

Рассматриваются пути повышения роли торгово-промышленной палаты в развитии предпринимательства, а именно практической помощи предпринимателям в осуществлении торгово-экономических соглашений на внутреннем и внешнем рынках, содействия увеличению экспорта украинских товаров и наращиванию экспортного потенциала региона.

Ключевые слова: внешняя торговля, промышленность, торгово-промышленная палата, экспортный потенциал.

Постановка проблеми. Розвитку зовнішньоекономічних зв'язків України із зарубіжними країнами сприяють різні організації, але місце і участь Торгово-промислової палати України та її регіональних представництв важко переоцінити, оскільки розвиток підприємництва та підтримка підприємців, які здійснюють зовнішньоекономічну діяльність на місцях, – одне з пріоритетних завдань торгово-промислових палат.

Практична і висококваліфікована допомога підприємцям з боку торгово-промислових палат стосується питань підписання угод як на зовнішніх, так і на внутрішніх ринках, проведення незалежної експертизи, присвоєння кодів на продукцію експортерів, сертифікації та інші послуги. Усе перелічене здійснюється безпосередньо регіональними торгово-промисловими палатами.

У зв'язку з цим торгово-промислової палати слід розглядати як одну з найважливіших ланок у системі стимулюван-

ня розвитку підприємництва в Україні, і тому є справедливим твердження, що від їх активності залежать темпи зростання економіки країни та імідж держави на світовому ринку. Отже, зростання ролі торгово-промислових палат у зазначених аспектах є актуальним питанням, вирішення якого набуває великого значення в умовах непростої економічної ситуації, що склалася в результаті агресії Російської Федерації та скорочення торговельно-економічних відносин.

Ось чому діяльність торгово-промислових палат стає точкою впливу на збільшення частки бізнесу в економіці України, створення позитивного іміджу країни в очах зарубіжних партнерів і, як наслідок, розвиток національної економіки.

Складність політичної та економічної ситуації, викликані анексією Криму, появою зон відторгнення територій Донбасу і припинення торговельних відносин з Російською Федерацією лише підтверджує акту-

альність обраної теми, оскільки Палати змушені реагувати і безпосередньо брати участь у зовнішньоекономічному житті регіону в безпрецедентних умовах, що склалися.

Дослідженнями проблем впливу торгово-промислових палат на розвиток експортного потенціалу займалися вітчизняні дослідники та громадські діячі, зокрема Б.В. Александрова [1], Г.М. Болдир [2], А.А. Мазаракі [3], В.Р. Мовчан [4], О.О. Школьній [5] та ін.

Проте ще залишаються питання, пов'язані з розширенням географії міжнародного співробітництва, створенням комфортніших умов на зовнішніх ринках для регіональних учасників зовнішньоекономічної діяльності. Ці питання потребують спеціального дослідження.

Метою статті є дослідження ролі Дніпропетровської торгово-промислової палати у розвитку експортного потенціалу регіону на прикладі кондитерської галузі та визначення шляхів її підвищення відповідно до сучасних вимог.

Результати. Оскільки регіон – це частина території з відносною соціально-економічною самостійністю і завершеним циклом виробництва, його експортний потенціал слід розглядати як здатність створювати конкурентоспроможну продукцію, насамперед на внутрішньому ринку, з подальшою можливістю виходу на перспективні світові ринки.

Таким чином, експортний потенціал регіонів формує потенціал держави, являючи собою всю сукупність товарів і послуг з подальшою їх ефективною реалізацією на зовнішніх ринках.

Як стверджує О.О. Школьній [5], також необхідно відзначити, що особливості того чи іншого регіону проявляються і в різних експортних потенціалах, що, у свою чергу, загострює диспропорції у розвитку регіонів у сьогоdnішніх кризових умовах.

Ми згодні, що ідеальними умовами для здійснення господарської діяльності експортерів є умови, в яких максимально використовуються територіальні ресурси, які здатні задовольнити існуючі потреби регіону. Можливість виходу підприємств регіону на зовнішні ринки залежить від

безлічі факторів, у числі яких фінансові можливості підприємця, наявність у нього трудових ресурсів і виробничих потужностей, географічне розташування регіону, вартість логістичної складової доставки товарів підприємців-експортерів та ін. Таким чином, реалізація експортного потенціалу буде залежати від інвестиційного клімату та економічного стану регіону в цілому, тільки сукупні можливості дозволять підприємцям вийти на зовнішні ринки і закріпитися на них, наповнюючи їх конкурентоспроможними регіональними продуктами [3; 4].

У сьогоdnішніх умовах тільки за участі та підтримки з боку регіональної влади та інституцій, що сприяють зовнішньоекономічній діяльності підприємців, можливий успішний вихід і закріплення позицій виробників-експортерів на зарубіжних ринках. Логічним, на наш погляд, є створення відповідних організацій на рівні регіонів, основне призначення яких полягає в забезпеченні необхідною і своєчасною інформацією експортерів, супроводження їх у міжнародних галузевих торгових форумах і виставках, сприяння підвищенню конкурентоспроможності товарів і послуг, що надаються експортерами, а також взаємодія всіх зацікавлених учасників – від підприємців-експортерів до загальнодержавних органів влади. Усе перелічене здійснюється безпосередньо регіональними торгово-промисловими палатами, які функціонують як представники Торгово-промислової палати України (ТППУ) на місцях [1; 2].

З метою сприяння розвитку народного господарства та регіональної економіки, її інтеграції зі світовою господарською системою в 1995 р. було засновано Дніпропетровську торгово-промислову палату (Палату) як незалежну організацію та регіонального представника Торгово-промислової палати України. Палата розташована у місті Дніпро – обласному центрі з дуже вигідним географічним положенням та необхідною транспортною інфраструктурою [6].

Дніпропетровський регіон є одним з головних промислово-економічних цен-

трів України. Основа промисловості регіону – металургійна промисловість. Продукція цієї галузі складає 6,9% від загальних обсягів виробництва чорної металургії в країні. Також розвинуті легка, харчова та переробна промисловості. У регіоні виробляється 5,6% обсягів виробництва харчових продуктів у країні (рис. 1) [6; 7].

На цей час Дніпропетровська торгово-промислова палата об'єднує 750 дійсних членів – суб'єктів підприємницької діяльності регіону. Розширення географії міжнародної взаємодії, супровід експортерів, що полягає у створенні комфортніших умов на зовнішніх ринках для підприємців, що здійснюють зовнішньоекономічну діяльність у перспективних для регіону напрямках (рис. 1) – усе це відбувається за допомогою саме Торгово-промислової палати. Палата підтримує контакти з дипломатичним корпусом, торговими представниками і аташе зарубіжних країн, акредитованих в Україні.

Діяльність Дніпропетровської торгово-промислової палати у співпраці з обласною державною адміністрацією спрямована на виконання концептуальних засад Торгово-промислової палати України. Саме створення центрів підтримки регіональних експортерів у складі торгово-промислових палат в Україні, які пропонують підприємцям регіону, що прагнуть до виходу на європейські та світові ринки, використовувати необхідні інстру-

менти та кваліфіковані послуги, сприятиме їх експортній діяльності. Так, за рахунок Комітету з підтримки експорту при Дніпропетровській торгово-промисловій палаті пропонується здійснювати таке:

- оперативні консультації з фахових питань від авторитетних фахівців-практиків;
- обмін досвідом з представниками провідних експортерів;
- доступ до мережі міжнародних контактів з консалтинговими та спеціалізованими організаціями з налагодження міжнародної торгівлі, в тому числі з національними та зарубіжними суб'єктами [6].

Усе це спрямоване на підтримку виробництва та експортної діяльності регіональних підприємств за кордоном.

Фахівці Дніпропетровської торгово-промислової палати компетентні в питаннях, пов'язаних з експортом та сертифікацією; митними процедурами та міжнародною логістикою; юридичною підтримкою та міжнародною реєстрацією підприємств за кордоном; роботою із закордонними фінансовими установами та системою міжнародних розрахунків.

Головна мета Дніпропетровської торгово-промислової палати – сприяти розвитку національної економіки, гармонізації відносин між підприємцями, всебічному зміцненню міжнародних, промислових, науково-технічних та торговельних зв'язків (рис. 2).

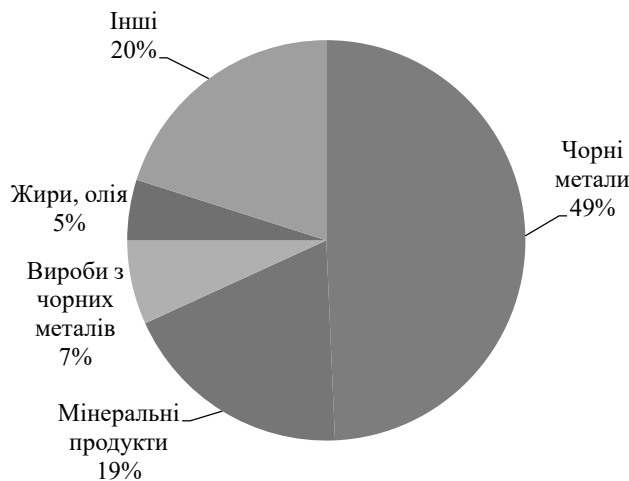

Рис. 1. Товарна структура експорту Дніпропетровського регіону

Рис. 2. Організаційна структура Дніпропетровської ТПІ

Найближчим часом за участі Дніпропетровської торгово-промислової палати місцеві виробники матимуть можливість користуватися інструментами та потенціалом Мережі європейських підприємств (Enterprise Europe Network) [8].

Ця мережа підтримки підприємств є найбільшою мережею підтримки бізнесу в Європі та світі. Вона складається з близько 600 партнерських організацій у 66 країнах світу, з них 28 країн – Європейський Союз і 38 країн, які не є членами ЄС, а саме: Албанія, Аргентина, Вірменія, Білорусь, Боснія і Герцеговина, Бразилія, В'єтнам, Грузія, Єгипет, Ізраїль, Індія, Індонезія, Йорданія, Ісландія, Камерун, Канада, Китай, Македонія, Мексика, Молдова, Нігерія, Нова Зеландія, Норвегія, Парагвай, Перу, Росія, Сербія, Сінгапур, США, Тайвань, Туніс, Туреччина, Україна, Чорногорія, Чилі, Швейцарія, Південна Корея, Японія.

Сучасна зовнішньоекономічна діяльність експортерів Дніпропетровського

регіону відбувається майже зі 130 країнами світу. Обсяг зовнішньоекономічних операцій перевищує 7% від загального обсягу зовнішньої торгівлі України. Таким чином, металургійна продукція, а також продукція підприємств машинобудування, хімічної, харчової та легкої промисловості формує експортний потенціал регіону, який залежить від імпортованого природного газу, нафтопродуктів, продукції машинобудування та ін.[6].

Обсяг зовнішньої торгівлі є одним з головних факторів, що формують діловий імідж Дніпропетровської області у світі. У структурі товарного експорту провідне місце посідає продукція машинобудування, хімічної, харчової та переробної промисловості, сільського господарства. Меншу частку експорту становлять товари легкої та деревообробної промисловості. Як відзначалося, Дніпропетровська область має потужний виробничий потенціал і за своєю економічною структурою

є індустріально-аграрною. В області працюють більш ніж 700 великих промислових підприємств двадцяти видів економічної діяльності. Загальна кількість працівників складає близько 758 тис. осіб. В області виробляється близько 18% усієї промислової продукції України. Область за цим показником посідає друге місце в Україні.

Металургія та обробка металу, хімічна та харчова промисловість, переробка сільськогосподарської продукції, машинобудування та легка промисловість, зв'язок і транспорт – усі товари та послуги виробляють підприємства малого, середнього та великого бізнесу, в регіоні саме вони наповнюють бюджети всіх рівнів.

Останнім часом значно зросли обсяги співробітництва підприємств Дніпропетровської області з країнами Європи, СНД, Азії й Африки. Збільшилися обсяги експортних операцій з Азербайджаном, В'єтнамом, Грузією, Єменом, Ізраїлем, Індією, Іраном, ОАЕ, Непалом, Республікою Корея, Туркменістаном, Сінгапуром, Тайванем, Філіппінами тощо. Ринок країн Азії й Африки, що в останні роки інтенсивно розвивається, є одним з найбільш перспективних для реалізації за кордон продукції регіональних виробників [6; 7].

Також однією з важливих галузей регіону є харчова промисловість, а саме кондитерська галузь. Динамічний розвиток сектора кондитерських виробів у регіоні, збільшення виробництва кондитерських виробів обумовлені низкою причин. По-перше, це реструктуризація власності та консолідація капіталу в цій галузі; по-друге, значні вітчизняні й іноземні інвестиції; по-третє, розширення асортименту продукції та більш активна маркетингова політика підприємств; використання сучасних матеріалів пакування і впровадження нових технологій.

Необхідно відзначити, що ринок кондитерських виробів в Україні має певні особливості, зокрема: він є матеріаломістким – велика частина витрат спрямовується на закупівлю сировини; сезонність цін

на сировину призводить до коливання цін на цукор, борошно і какао-боби впродовж року; сезонні коливання обсягів виробництва – восени та взимку попит на кондитерські вироби зростає.

Згідно зі звітом Центру підтримки експорту при Торгово-промисловій палаті України у I півріччі 2017 р., після різкого падіння в 2014–2016 рр., експорт кондитерських виробів зріс на 11% порівняно з аналогічним періодом 2016 р. Вимушена переорієнтація виробників кондитерських виробів на нові ринки збуту, які були традиційними для України після втрати російського ринку, стала основною причиною цього падіння [7].

На досліджуваному ринку Дніпропетровського регіону в сегменті кондитерських виробів виокремлено три основні напрями: борошняні кондитерські вироби (крекери, печиво, пряники, галети, вафлі); цукристі кондитерські вироби (драже, карамелі, цукерки без вмісту какао, східні солодоші); шоколадні кондитерські вироби (рис. 3).

Найбільшими виробниками – експортерами кондитерських виробів регіону є компанії, які здійснюють безпосередню взаємодію з Дніпропетровською торгово-промисловою палатою при оформленні сертифікатів походження, є: ТОВ «АВК Конфекшнері»; ТД «Конті»; ТОВ «Малбі Фудс» (ТМ «Millennium»); ТОВ «Віста» (ТМ «Злата»); ПП «Кріоліт-Дніпро»; ТОВ «Стимул» (рис. 4) [6].

Таким чином, Дніпропетровська торгово-промислова палата тісно співпрацює з підприємствами – експортерами кондитерських виробів у регіоні за рахунок надання кваліфікаційних послуг з оформлення сертифікатів, проведення експертизи та інформування про перспективні ринки збуту.

Дніпропетровська торгово-промислова палата здійснює тісну співпрацю з підприємствами кондитерської галузі Дніпропетровської області. Для сертифікації своєї продукції виробники регулярно надають дані про виготов-

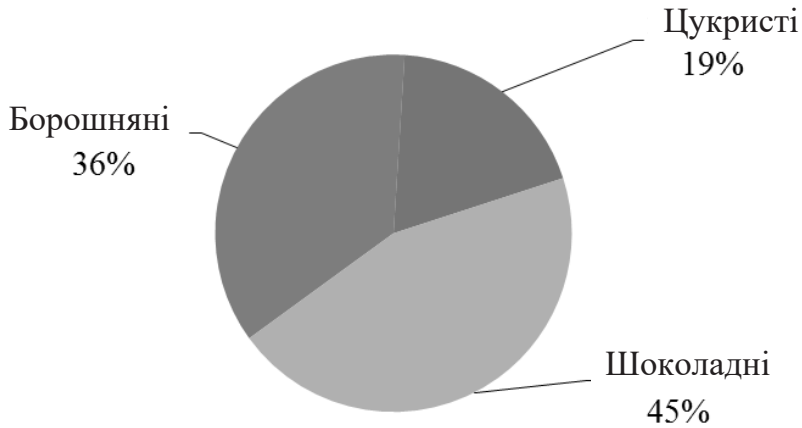

Рис. 3. Структура експорту кондитерських виробів Дніпропетровського регіону

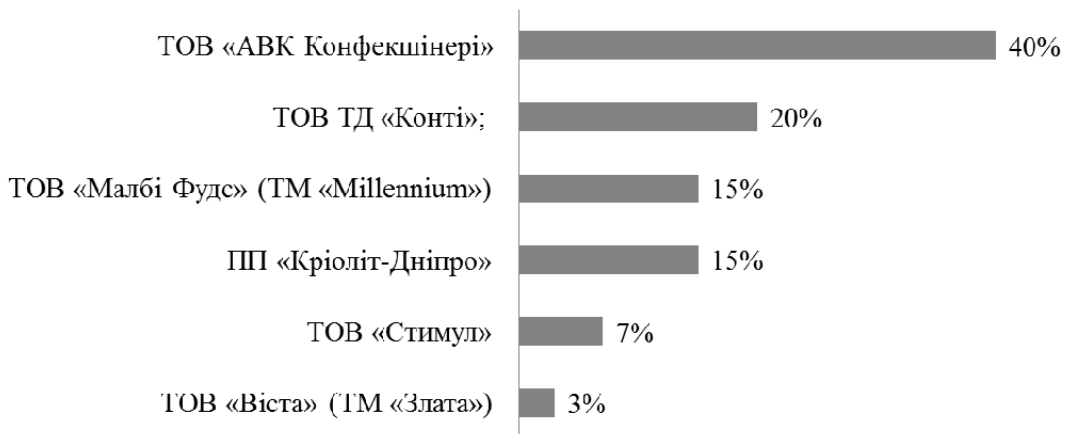

Рис. 4. Частка основних компаній – експортерів кондитерських виробів Дніпропетровського регіону

лену продукцію, її кількісні та якісні характеристики. Експерти Дніпропетровської торгово-промислової палати проводять перевірку всіх наданих документів, сертифікатів і паспортів якості, нормативно-технічну документацію, акти закупівлі сировини, калькуляцію витрат на виробництво готової продукції, цим підтверджують, що товар, який експортується, вироблений ними повністю або підданий достатній технологічній обробці на власних виробничих потужностях.

Експортний контроль сприяє запобіганню передачі несанкціонованих товарів, які можуть бути використані при створенні зброї масового знищення (ядерної, хімічної, бактеріологічної), та засобів її доставки, а також обмеженню передачі звичайних видів озброєнь та здійснення заходів задля недопущення використання зазначених товарів з терористичною метою [6].

У табл. 1 наведено обсяг виданих сертифікатів про походження товару експортерам кондитерських виробів Дніпропетровського регіону.

Обсяг виданих сертифікатів про походження виробникам-експортерам

Назва виробника-експортера	2015 р.		2016 р.		2017 р.	
	шт.	тис. грн	шт.	тис. грн	шт.	тис. грн
ТОВ «АВК Конфекшнері»	2726	1146,12	2665	941,72	2775	1904,92
ТД «Конті»	1364	573,06	1332	470,86	1387	952,46
ТОВ «Малбі Фудс»	1022	429,8	998	353,19	1040	714,3
ПП «Кріоліт-Дніпро»	1022	429,8	998	353,19	1040	714,3
ТОВ «Стимул»	477	200,5	466	164,8	486	333,37
ТОВ «Віста»	205	85,9	200	70,629	209	142,87
Усього	6816	2865,3	6659	2354,36	6937	4762,3

Згідно з даними табл. 1 отримано такі результати: у 2017 р. значно збільшився обсяг послуг Дніпропетровської торгово-промислової палати щодо сертифікації експортних операцій, сумарний обсяг виданих сертифікатів про походження збільшився на 2% порівняно з 2015 р., а обсяг грошових надходжень за звітний період – на 67%. Це також свідчить про зростання експортної активності в регіоні.

Висновки та пропозиції. Зростання рівня ділових відносин із зарубіжними контрагентами на ґрунті постійного зростання експортного потенціалу області та розвитку торговельного співробітництва – це один з ключових напрямів у розвитку зовнішньоекономічної діяльності регіону. Його експортний потенціал на сьогодні характеризується фактичним зростанням обсягів зовнішньої торгівлі, що підвищує конкурентні переваги економіки Дніпропетровської області.

Збільшення ролі Дніпропетровської торгово-промислової палати у розширенні експортних можливостей регіону полягає у створенні дійових механізмів підтримки регіональних товаровиробників і експортерів шляхом розширення можливостей, удосконалення існуючих та запровадження нових послуг. Так, для більш успішного просування товару на ринки зарубіжних країн за ініціативою Дніпропетровської торгово-промислової палати регіональні товаровиробники-експортери

активніше беруть участь у міжнародних галузевих виставках та ярмарках, використовуючи потенціал ділових зв'язків між палатами, домагаючись кількісного і якісного збільшення вітчизняних експонентів на зарубіжних виставках.

Останнім часом значно розширилося співробітництво підприємств Дніпропетровської області з країнами Європи, Азії й Африки. Саме збільшення обсягів експортних операцій при виході на ринки країн Азії й Африки дозволило активно розвивати саме кондитерську галузь Дніпропетровської області.

За підтримки Дніпропетровської торгово-промислової палати регіональні виробники-експортери зможуть успішно освоїти перспективні для найближчого майбутнього ринки збуту кондитерських виробів: Азербайджан, Грузія, Узбекистан, Білорусь, Ізраїль, Ірак, Іран, Ліван, США, Китай, Японія, Корея, Франція, Німеччина, Македонія, Польща, Туреччина.

Слід зазначити, що альтернативою для освоєння європейського ринку вітчизняними підприємствами харчової промисловості є географічна диверсифікація експорту продукції за рахунок швидкозростаючих ринків Азії та Африки або орієнтація на внутрішній ринок, що має доповнюватися відповідними державними заходами щодо його зміцнення та розвитку завдяки збільшенню реальних доходів громадян, застосуванню ефектив-

ної системи продовольчого субсидування на основі найкращого світового досвіду, захисту вітчизняного виробника та відстоювання національних інтересів на подальших етапах євроінтеграції. Розвиток експортного потенціалу України та розширення присутності на міжнародних ринках також сприяють підвищенню конкурентоспроможності української продукції.

Список використаних джерел

1. Александрова Б.В. Торгово-промислові палати як інституції стимулювання розвитку підприємництва: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.03 / Б.В. Александрова // Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля. – Дніпропетровськ, 2016. – 23 с.
2. Болдирь Г.М. Моделі поведінки торгово-промислової палати як інформаційного агента в системі взаємодії бізнесу та влади / Г.М. Болдирь // Вісник економічної науки України. – 2009. – № 1 (15). – С. 39–43.
3. Мазаракі А.А. Управління експортним потенціалом України: монографія / А.А. Мазаракі [та ін.]; за заг. ред. А.А. Мазаракі. – К.: КНТЕУ, 2007. – 210 с.
4. Мовчан В. Політика сприяння експорту в Україні після адміністративної реформи / В. Мовчан. – К.: ПРООН, 2012. – 43 с.
5. Школьний О.О. Стимулювання виходу українських підприємств на зовнішні ринки / О.О. Школьний // Формування ринкових відносин в Україні. – 2015. – № 1. – С. 42–46.
6. Офіційний сайт Дніпропетровської торгово-промислової палати [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.dcci.org.ua/
7. Офіційний сайт Торгово-промислової палати України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ucci.org.ua/
8. Офіційний сайт Мережі Європейських Підприємств України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://een.ec.europa.eu/>

References

1. Alexandrova B.V. (2016). *Torgovo-promislovi palaty jak institutcii stimuliuvannia rozvittku pidpriyemnitctva*. Avtoref. [Chambers of commerce and industry as institutions for stimulating entrepreneurship development. PHD, Diss.]. Dnipropetrovsk, 23 p.
2. Boldir G.M. (2009). *Modeli povedinki torgovo-promislovoi palaty jak informatciinogo agenta v systemi vzayemodii biznesu ta vladi* [Models of behavior of the Chamber of Commerce and Industry as an information agent in the system of interaction between business and government]. *Visnik ekonomichnoi nauky Ukrainy*, no. 1 (15), pp. 39-43 (In Ukrainian).
3. Mazaraki A.A. (2007). *Upravlinnia eksportnym potentsialom Ukrainy* [Management of export potential of Ukraine]. Kyiv: KNTEU Publ., 210 p. (In Ukrainian).
4. Movchan V. (2012). *Politika spriiannia eksportu v Ukraini pislia administrativnoi reformy* [Policy of export promotion in Ukraine after administrative reform]. Kyiv: PROON Publ., 43 p. (In Ukrainian).
5. Shkolnii O.O. (2015). *Stimuliuvannia vihodu ukrainskikh pidpriyemstv na zovnishni rinki* [Stimulating the exit of Ukrainian enterprises into foreign markets]. *Formuvannia rinkovykh vidnosin v Ukrayini*, no. 1, pp. 42-46 (In Ukrainian).
6. *Dnipropetrovska torgovo-promislova palata* (2018). Available at: <http://www.dcci.org.ua> (accessed 15 February 2018).
7. *Torgovo-promislova palata Ukrainy* (2018). Available at: <http://www.ucci.org.ua> (accessed 3 March 2018).
8. *Merezhi Evropeiskikh Pidpriyemstv Ukrainy* (2018). Available at: <https://een.ec.europa.eu/> (accessed 3 February 2018).

ON INCREASE OF THE ROLE OF THE TRADE AND INDUSTRY CHAMBER IN DEVELOPMENT OF EXPORT POTENTIAL OF THE REGION

Halyna A. Ryzhkova, Alfred Nobel University, Dnipro (Ukraine). E-mail: gryzhkova@gmail.com

DOI: 10.32342/2074-5354-2018-2-49-5

Key words: *foreign trade, industry, chamber of commerce and industry, export potential.*

From the beginning, the article discloses the role of the Chamber of Commerce and Industry in developing the export potential of the region. The activation of mutually beneficial relations with foreign partners on the basis of the constant increase of the export potential of the Dnipropetrovsk region and the development of investment cooperation is one of the priority directions of development of foreign economic activity in the modern geo-economics' space. The export potential of the region today is realized by the growth of the actual volume of foreign trade, which is a competitive advantage of the region's economy.

At the next stage of the study, the directions of practical assistance to entrepreneurs in the implementation of trade and economic agreements in the domestic and foreign markets are determined. So Export Promotion Centres within the chambers of commerce and industry offer regional entrepreneurs who are planning to enter international markets, take advantage of the necessary tools and qualified services that will facilitate export activities. For example, at the expense of the Export Support Committee at the Dnipropetrovsk Chamber of Commerce, operational consultations on profile issues are carried out.

Also, in the near future, with the help of the Dnipropetrovsk Chamber of Commerce and Industry, local producers will have the opportunity to use the tools and potential of the Enterprise Europe Network. This Enterprise Support Network is the largest business support network in Europe and in the world and has about 600 partner organizations in 66 countries worldwide.

In recent years, the cooperation of enterprises of the Dnipropetrovsk region with the countries of Europe, the CIS, Asia and Africa has intensified significantly. The increase in the volume of export operations when entering the markets of Asia and Africa allowed the active development of the confectionery industry in the region.

The latter considers ways to help increase the export of Ukrainian goods and increase the export potential of the region. It should be noted that the alternative for the development of the European market by domestic food industry enterprises is the geographical diversification of export of products at the expense of fast-growing markets in Asia and Africa or the orientation towards the domestic market, which should be supplemented by appropriate state measures for its strengthening and development due to increase of real incomes of citizens, application of effective system of food subsidies based on the best world experience, protection of the domestic producer and the defence of the national interests in the further stages of European integration. Developing export potential of the region and expanding its presence on international markets contributes to increasing the competitiveness of Ukrainian products.

Одержано 3.10.2018.